

Het belang van gendertransities in de perceptie van vrouwensport in de Belgische pers (1930-1940)

Michiline Louise Elexil Sablain

Promotor: Dr. Marjolein Van Bavel

Universiteit Antwerpen

Academiejaar 2022-2023

Aantal woorden: 10.799

¹ **Afbeelding:** Argus, “Het nieuwe leven: hoe ik van vrouw man werd, door de gewezen wereldkampioene wielrennen - levensmysterie”, *De Dag*, 25 april 1937. **Verantwoording:** De afbeelding vat de casus van Willy De Bruyn en de opzet van het onderzoek goed samen.

Inleiding

“Elvierken De Bruyne trekt definitief de mansbroek aan: de wielerkampioene uit het Aalstersche is na operatie een man geworden en heet nu Willy. En zoo bezit ons land ook een geval van <<sportieve>> geslachtsverandering [...].”²

Dit stond op de voorpagina van *Vooruit* op 24 april 1937. Willy werd geboren op 4 augustus 1914 als Elvira de Bruyn in Erembodegem. Elvira werd Europees- en wereldkampioen wielrennen bij de vrouwen in 1934 en Belgisch kampioen in 1935. Elvira voelde zich echter man en wilde zo ook door het leven gaan. In 1937 liet Elvira na medische testen haar burgerlijke stand officieel wijzigen in de rechtbank van Oudenaarde en werd zijn transitie van vrouw naar man bevestigd.³ Andere cases in de Belgische pers zijn die van de Tsjechische Zdenka Koubkova, wereldkampioene atletiek, die na een gendertransitie in 1935 voortleefde als Zdenk Koubkev. In 1936 onderging ook de Engelse kampioene speerwerpen, Mary Weston een gendertransitie en werd Mark Weston.⁴ In de internationale literatuur is het samengaan tussen geslacht en sport een veel beschreven thema. Binnen genderstudies focussen onderzoekers vanaf de jaren 1980 meer op (vrouwen)sport als onderzoeksveld.⁵ Marjet Derks bespreekt de impact van sport(lichamen) op gendernormen en de rol van vrouwelijke sportpioniers van begin 1900 tot 2016.⁶ Adrienne N. Milner en Henry Jomills Braddock II onderzoeken discriminatie op basis van geslacht bij sportwedstrijden in de VS voor de periode 1960 tot 2014. De auteurs stellen dat dat een strikte scheiding op basis van geslacht zou leiden tot een ongelijke behandeling van vrouwensport en discriminatie ten aanzien van trans- en intersekse atleten.⁷ Belangrijk in deze masterproef is bovendien het gegeven van gendertransities of geslachtsveranderingen. Internationale studies schenken reeds aandacht aan trans- en intersekse personen. Elizabeth Reis richt zich op operatieve en hormonale ingrepen bij personen met ambivalente geslachtskenmerken in de Verenigde Staten tijdens de jaren 1920 en 1930. Zij haalt aan dat de medische omgang met intersekse personen sterk ingegeven werd door bredere

² Anoniem, “Elvierken De Bruyne trekt definitief de mansbroek aan”, *Vooruit*, 24 april 1937.

³ Argus, “Het nieuwe leven: hoe ik van vrouw man werd”, *De Dag*, 24 april 1937, 1-3; Argus, “Het nieuwe leven: hoe ik van vrouw man werd - de tweestrijd met mijzelf”, *De Dag*, 27 april 1937

⁴ Anoniem, “De man die vrouw werd... en een kind ter wereld bracht”, *Sportwereld*, 4 maart 1937, p. 4.

⁵ Marjet DERKS; Eveline BUCHHEIM en Saskia BULTMAN (eds.), *Yearbook of Women's History: Building Bodies – Transnational Historical Approaches to Sport, Gender and Ethnicities*, 11

⁶ Ibidem.

⁷ Adrienne N. MILNER en Henry Jomills BRADDOCK II, *Sex Segregation in Sport*, 1-2; 6; 112-113.

sociaal-culturele idealen m.b.t. seksualiteit, huwelijk en geboortes.⁸ L. Dawn Bavington behandelt ook het samengaan tussen intersekse variaties en sport. Bovendien beschrijft Bavington de groeiende angst bij het Internationaal Olympisch Comité voor de *male imposter* en *abnormal women athletes* voor de periode 1930 tot 2017.⁹ Dit onderzoek sluit nauw aan bij het artikel van Clare Tebbutt. Hierin bespreekt zij discussies over veranderlijkheid van geslacht in de Britse pers tijdens de jaren 1930. Tebbutt focust zich op de persaandacht voor Mark Weston en Zdenk Koubek. De casussen van trans- en intersekse atleten zouden bredere denkbeelden illustreren over *sexed bodies* en wat mannen onderscheidt van vrouwen.¹⁰ Opvallend is dat de Belgische academische literatuur over sportgeschiedenis van vrouwen beperkt is. Jan Tolleneer focust op de evolutie van de sportdeelname door vrouwen en op noties van mannelijkheid en vrouwelijkheid in de sportwereld doorheen de twintigste eeuw. Marijke Den Hollander behandelt de opkomst van sport in de stad Antwerpen van 1830-1914. Ze bespreekt o.a. de geringe aandacht die aan dameskoersen geschonken werd voor de Eerste Wereldoorlog.¹¹ De bestaande historiografie is veelal publiek-historisch van aard en focust op individuele sportvrouwen zoals wielrensters Yvonne Reynders en Victoire Van Nuffel in de periode na 1950.¹² Daarnaast is voor de Belgische context de relatie tussen transidentiteit, gendertransities en sport tijdens het Interbellum nauwelijks beschreven. De Belgisch wielrenner Willy De Bruyn wordt vaak slechts kort genoemd in publiekshistorische werken omtrent vrouwenwielrennen. Enkel het werk van Herman Chevrolet behandelt de levensloop en sportieve prestaties van de wielrenner uitgebreider. Ook zijn gendertransitie wordt besproken.¹³ Toch is er weinig aandacht voor de sociaal-culturele context waarin hij zijn transitie onderging. Om (de omgang met) zijn geslachtsverandering te kunnen onderzoeken, is het nodig om bredere opvattingen omtrent geslacht, seksualiteit, gender en sport te beschouwen.

Vertrekkende vanuit de observatie dat gendertransitie in de sportwereld in de jaren 1930 een veelvuldig besproken en bekritiseerd thema was in de Belgische pers, onderzoekt deze masterproef de vertogen omtrent trans- en intersekse atleten van 1930 tot 1940. De manier waarop geslachtsverandering werd gepercipieerd in strijd zijnde met, alsook een bevestiging van bestaande gendernormen wordt bestudeerd. Bovendien wordt de betekenis van deze

⁸ Elizabeth REIS, *An American History of Intersex*, 91; 113.

⁹ L. Dawn BAVINGTON, "Sex control in women's sport", 184-185.

¹⁰ Clare TEBBUTT, "The Spectre of the 'Man-Woman Athlete'", 724.

¹¹ Marijke DEN HOLLANDER, *Sport In 't Stad: Antwerpen 1830-1914*, 218-219.

¹² Dries DE ZAEYTIJD, "Mogen vrouwen wel koersen? De moeizame weg naar officieel erkend vrouwenwielrennen in België", geraadpleegd via << <https://servicekoers.be/verhalen/mogen-vrouwen-wel-koersen> >>, geraadpleegd op 21 mei 2023

¹³ Herman CHEVROLET: "een vreemd bestaan: Willy De Bruyn, wereldkampioene", 72-83.

aandacht voor gendertransities in relatie met bredere opvattingen rond vrouwensport onderzocht. Welke rol speelde de pers aandacht voor atleten zoals de Belgische wielrenner Willy De Bruyn - die in 1937 de transitie van (sport)vrouw naar (sport)man maakte - in bredere opvattingen omtrent (sport)vrouwen en evoluties in vrouwensport? Dit onderzoek levert een belangrijke en innovatieve bijdrage aan de bestaande historiografie. De casus(sen) van trans- en interseksuele atleten laten toe om een gemarginaliseerde en onderbelichte groep in de nationale en internationale geschiedschrijving te belichten en de discriminatie in de sport t.o.v. personen, die buiten het mannelijk (en vrouwelijk) genderideaal vielen, bloot te leggen. Ook in Belgische archiefinstellingen is over transidentiteit in sportcontext weinig te vinden. Enkel het Fonds Suzan Daniel bewaart een beeldencollectie van Willy De Bruyn. Het archief van het Koersmuseum in Roeselare beschikt slechts over één foto. Bronmateriaal omtrent transatleten is dus schaars. Bovendien eerde Google op 4 augustus 2023 Willy De Bruyn, 109 jaar na zijn geboorte, als vergeten sportheld met het oog op interseksualiteit bespreekbaarder te maken.¹⁴ Dit eerbetoon bewijst eveneens de maatschappelijke relevantie van dit onderzoek.

Om een antwoord te formuleren op de onderzoeksvraag, worden krantenartikelen uit de Belgische (sport)pers gebruikt. De sportpers vormde een cruciale schakel in de ontwikkeling van de wielersport. Rond de eeuwwisseling bestonden er Franstalige sport- en wielersportbladen, maar besteedden ook steeds meer Nederlandstalige dagbladen aandacht aan wielrennen. In 1912 bracht sportjournalist Karel van Wijnendaele (pseudoniem van Karel Steyaert) *Sportwereld* uit. Deze Vlaamsgezinde krant zou in de jaren 1930 uitgroeien tot “koning van de sport- en wielersportpers”.¹⁵ Ook andere kranten ontwikkelden na 1918 hun eigen sportrubrieken. Wedstrijdverslagen waren vaak de enige manier voor het bredere publiek om informatie te verwerven over de renners en wedstrijden in binnen- en buitenland.¹⁶ Aan de hand van termen zoals ‘geslachtsverwisseling, geslachtsveranderingen, *changement de sexe*, Willy De Bruyn, Willem Marius De Bruyne en Koubkova’ heb ik op Belgicapress zowel Nederlandstalige, Franstalige als Duitstalige artikelen gevonden. Door ook te zoeken op termen zoals ‘sportvrouwen, sportvrouwies, recordwoman en Elvira De Bruyn’ wil dit onderzoek de casus van Willy De Bruyn kaderen binnen de bredere context van zijn carrière alsook het vrouwenwielrennen. Het bronnencorpus waarop ik mijn bevindingen baseer, bestaat uit 57

¹⁴ Veerle BEEL, “Willy De Bruyn, liever man dan kampioene”, *De Standaard*, via <https://www.standaard.be/cnt/dmf20230803_97454026>, geraadpleegd op 5 augustus 2023

¹⁵ Stijn KNUTS, Pascal DELHEYE en Dries VANYSACKER, “Wentelende wielen”, 35.

¹⁶ Ibidem, 35-39.; Frederik BACKELANDT, “Vlaamse kerels twee wielen. Ons rijke Vlaamse wielersportleven en het wielersportflamingantisme”, 8;10.

krantenartikelen over vrouwensport en 45 krantenartikelen over gendertransities voor de periode tussen 1930 en 1940 o.a. uit liberale kranten *Het Laatste Nieuws*, *Het Handelsblad* en *La Dernière Heure* alsook uit socialistische kranten *Vooruit*, *De Volksgazet* en *Le Peuple*. Veel artikelen zijn afkomstig uit de Nederlandstalige sportkrant *Sportwereld*. De gebruikte methode is een close-reading van de bronnen in dialoog met de bestaande literatuur en een discoursanalyse. Hiervoor werd de methodologische literatuur van Marnix Beyen gebruikt. Het werk bevat een uitgebreid stappenplan voor historische discoursanalyse: Wat is de toon van het artikel? Blijkt daaruit (on)begrip, medelijden, afschuw of bewondering? Wat is de expliciete en impliciete boodschap?... Een discoursanalyse van de aandacht voor de casus van Willy De Bruyn laat toe om voor de Belgische context dominante vertogen omtrent sekse, gender, seksualiteit en sport te belichten in de periode 1930-1940 en te onderzoeken hoe bredere genderverwachtingen uitgedaagd of gevormd werden door journalisten en atleten zelf in de Belgische pers.

Allereerst worden bredere opvattingen omtrent vrouwensport besproken uitgaande van krantenartikelen in dialoog met de secundaire literatuur. In de onderzoeksperiode werd immers gediscussieerd over de geschiktheid van sport voor vrouwen. De verslaggeving over vrouwensport in de Belgische pers voor periode 1930-1940 geeft inzage in de (aparte) sociale rollen, interesses en kwaliteiten, toegeschreven aan mannen en vrouwen. Dit veelzeggend debat houdt belangrijke implicaties in voor de omgang met geslachtsveranderingen bij voormalig vrouwelijke atleten, zoals de Belgische wielrenner Willy De Bruyn. In een tweede deel wordt ingegaan op de persberichtgeving m.b.t geslachtsveranderingen (vrouw naar man) en trans- en intersekse atleten. Hierbij wordt besproken hoe gendertransities een uitdaging en tegelijk ook een bevestiging vormen van dominante gendernormen. Uit het bronmateriaal wordt geanalyseerd hoe journalisten in de onderzoeksperiode onzekerheden en spanningen omtrent de bedreiging van het binaire ideaal probeerden op te lossen.

Vrouwen in de sport

“De emancipatie van de vrouw – of hoe dat ding ook heet – bracht mee dat vrouwen ook aan sport zijn beginnen doen. Sport heeft goed en kwaad. [...] En dus brengt de vrouwensport nadeelen. [...]”¹⁷

Moderniseringsprocessen in de negentiende eeuw zorgden voor een nieuw soort samenleving. Mannen en vrouwen kregen aparte sociale rollen toebedeeld, gebaseerd op het idee van aparte ‘natuurlijke’ biologische - en psychologische verschillen. De man had een publieke verantwoordelijkheid buitenshuis, terwijl de vrouw geacht werd om het huishouden te verzorgen.¹⁸ Een tweedeling, die in de literatuur bekend staat als de *gender binary*.¹⁹ Eva Schandevyl stelt dat vanaf de jaren 1950 de sociale indelingscategorieën, geslacht en klasse hun kracht begonnen te verliezen dankzij voortschrijdende maatschappelijke democratisering en individualisering.²⁰ Het gangbare sociale model met de man als kostwinner en de vrouw als boegbeeld van de privésfeer kwam steeds meer onder druk te staan.²¹ Reeds vóór 1950 overschreden vrouwen echter deze traditionele grenzen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog verwierven vrouwen meer zelfstandigheid, doordat mannen meerdere jaren aan het Front vochten. Vrouwenorganisaties streefden ernaar om de burgerlijke en juridische onmondigheid van vrouwen te doorbreken. De jaren 1920 leken een periode aan te kondigen van vrijheid voor vrouwen in hun gedrag, sociale leven en beweging.²² Zo maakte de vrouw ook geleidelijk aan haar opmars in de sportwereld. Aanvankelijk bleef de deelname door vrouwen uit de elite beperkt tot golf, tennis, en boogschieten. Sporten die ingebed waren in een elite (huwelijks-)cultuur, waar hoffelijkheid en exclusiviteit centraal stonden en uitbundigheid niet gedoogd werd.²³ In de eerste decennia van de twintigste eeuw vond er een popularisering van de sport plaats. Vrouwen mochten zo langzamerhand deelnemen aan meer volkse sporten zoals voetbal, atletiek en wielrennen.²⁴ Vanessa Heggie stelt dat hun deelname aan de competitieve wedstrijdsport sterk gelimiteerd werd op basis van medische, politieke en sociale

¹⁷ Anoniem, “Nadeelen van de vrouwensport”, *Vooruit*, 3 november 1931.

¹⁸ Eva SCHANDEVYL, “De toegang van vrouwen tot het gerecht”, 16.

¹⁹ Jennifer HARGREAVES & Eric ANDERSON, “Sport, gender and sexuality – surveying in the field”, 4.

²⁰ Eva SCHANDEVYL, “De toegang van vrouwen tot het gerecht”, 16.

²¹ Ibidem, Els FLOUR, Eliane GUBIN en Claudine MARISSAL, *Jongens en meisjes...bestemmingen bekend? België, 1830- 2000*, 12.

²² Maria DE WAELE, “De eeuw van de vrouwen?”, 11.

²³ Jan TOLLENEER, “Gender en sport in historisch perspectief”, 42-44

²⁴ Marjet DERKS, Eveline BUCHHEIM en Saskia BULTMAN (eds.), *Yearbook of Women’s History: Building Bodies – Transnational Historical Approaches to Sport, Gender and Ethnicities*, 12-13.

overwegingen.²⁵ Moderne competitiesport bleef voorbehouden voor mannen. De Belgische Wielrijdersbond trad tijdens de jaren 1930 bijvoorbeeld streng op tegen organisatoren van vrouwenkoersen en dreigde ermee hun organisatierechten in te trekken.²⁶ Ondanks de tegenstand, beoefenden vrouwen in de jaren 1930 competitiesport in het openbaar. Hiervan zijn in de Belgische pers sporen terug te vinden. Voornamelijk in atletiek- en wielersport konden vrouwen op veel persaandacht rekenen. Annelies Knoppers benadrukt dat de moderne sport geconstrueerd werd voor en door mannen als viering van ‘heteromannelijkheid’ door toeschouwers en media.²⁷ De mannelijke norm in sportverslaggeving valt meteen op bij het bekijken van de krantennummers voor de periode van 1930-1940. Op krantenpagina’s gevuld met nationaal en internationaal sportnieuws, is vaak slechts een minieme plaats voorbehouden voor vrouwensport. Het verschil tussen verslaggeving over mannen- en vrouwensport ligt in dit onderzoek besloten in de kwaliteit van de artikelen en niet zozeer in de kwantiteit. Voor het vrouwenwielrennen focussen journalisten vaak enkel op de rensters, die aan de start verschenen, de route, overwinningen en verkregen premies. Een artikel in *Het Nieuwsblad* besprak het wereldkampioenschap wielrennen voor vrouwen te Schaarbeek in september 1934. De auteur gaf aan dat:

“de gansche sportpers zich onthouden heeft omtrent bekendmaking en uitslag. Het paar bladen welke toch meenden daar melding van te moeten doen, deden het dan maar op de meest-schroomvallige wijze, in enkele regels en in het verstokendste hoekje.”²⁸

De terughoudendheid om (uitgebreid) te berichten over vrouwencompetities moet gekaderd worden binnen bredere debatten in de Belgische pers over geschiktheid van sport voor vrouwen. Sport is in wezen genderloos. Opvallend is dat in de Belgische sportcontext bepaalde disciplines gecategoriseerd worden als meer of minder aanvaardbaar voor vrouwen. Journalisten delen sportdisciplines zo in als mannelijke of vrouwelijke sporten. Illustratief voor dit gegeven is het artikel van een anonieme journalist in *De Nieuwe Gazet* op 21 juni 1930, die stelde dat:

²⁵ Vanessa HEGGIE, “Subjective Sex: Science, medicine and sex tests in sports”, 341.

²⁶ Anoniem, “Meiden...in forme: de schandelijke “zotternije” van Schaarbeek”, *Het Nieuwsblad*, 19 september 1934

²⁷ Annelies KNOPPERS, “Wat brengt sport teweeg?!” 16

²⁸ Anoniem, “Meiden...in forme: de schandelijke “zotternije” van Schaarbeek”, *Het Nieuwsblad*, 19 september 1934.

“De mannen deden aan sport? Wij ook dan maar! [...] Zwemmen en turnen en tennis... vonden we eigenlijk een beetje te kalm. Voetbal heeft ons verleid [...] maar nog talrijke andere sporten hebben ons bekoord... en ingepalmd. Er is echter iets waarin we – niettegenstaande van onze mannen-na-aaperij- toch diep-vrouwelijk zijn gebleven. Dat is de mode”.²⁹

Vermeende rustige sporten zoals tennis, zwemmen en turnen, maar ook golf en boogschieten werden aanvankelijk aangeraden aan elitaire vrouwen, die wilden studeren. Dit zou hen helpen om die zware ‘tegennatuurlijke intellectuele last’ te dragen en hun gezondheid bevorderen.³⁰ Een artikel in de *Gazet van Antwerpen* meende op 9 november 1935 dat “[door] het gematigd beoefenen van de vrouwensport [...] flinkheid en schoonheid van het vrouwelijk lichaam worden verhoogd.”³¹ Toch achtten journalisten bepaalde disciplines ook ongeschikt voor vrouwen. In dit licht vroeg een anonieme journalist in *Het Nieuwsblad* zich op 5 november 1936 af wat men moet maken van die vrouwelijke “drang naar sport”:

“heeft de vrouwensport dan reeds zoveel uitbreiding genomen en hoofden op hol gebracht dat onze brave, eerbiedige grootmoeders gaan beginnen wielrijden, voetbalspelen, voetlopen of wat weet ik al?”.³²

Voorgaande citaten tonen aan dat journalisten twijfelachtig stonden tegenover de deelname van vrouwen aan de meer volkse sporten voetbal, atletiek en wielrennen. Heggie benadrukt dat sport voor vrouwen in het algemeen al beschouwd werd als een transgressieve activiteit.³³ Toch valt op dat journalisten in de onderzoeksperiode voornamelijk hun pijlen richtten op het snel stijgende aantal sportvrouwen in atletiek en wielersport, beschouwd als mannelijke sporten bij uitstek. Er ligt een sterke nadruk op vrouwelijke transgressie, nl. het gegeven dat vrouwelijke wielrensters gangbare lichamelijke en morele normen overschrijden. Vrouwen in deze vermeende mannelijke disciplines worden in de jaren 1930 steeds zichtbaarder, maar worden in de pers vaak fel bekritiseerd en vaak niet serieus genomen. Vrouwenkoersen worden doorgaans als niet-competitief gezien en atletes worden vaak omschreven als ‘wielervrouwtjes’,

²⁹ Anoniem, “Voor de vrouwen: ons wekelijksch modepraatje: de vrouwen en de sport”, *De Nieuwe Gazet*, 21 juni 1930.

³⁰ Annelies KNOPPERS, “Wat brengt sport teweeg?!” 16 en 21; Jan TOLLENEER, “Gender en sport in historisch perspectief”, 42-44.

³¹ Anoniem, “De vrouwen worden niet meer oud”, *Gazet van Antwerpen*, 9 november 1935.

³² Anoniem, “Onze grootmoeders en...de sport”, *Het Nieuwsblad*, 5 november 1936.

³³ Vanessa HEGGIE, “Subjective Sex: Science, medicine and sex tests in sports”, 341.

‘hollende, dravende en springende meisjes’, ‘arme schapen’.³⁴ Een anonieme journalist in *Sportwereld* omschrijft op 19 augustus 1931 de vrouwenkoers in Landen als een ‘mager beestje’. De auteur prijst het meesterschap van Elvira De Bruyn, maar meent dat de koers, afgezien van haar, maar wat flauw was. Er verschenen weinig rensters aan de start, en twee rensters “wandelden al babbelend, hunne 50 km af.”³⁵ Eveneens illustratief is de verslaggeving rond het wereldkampioenschap wielrennen te Schaarbeek in 1934. Journalisten omschrijven de koerswedstrijd meermaals niet als dusdanig, maar gebruiken termen zoals ‘schandelijke exhibitie’, een ‘zotternij’, ‘spektakel’, ‘schouwspel’, ‘ontaardende exhibitie’ of ‘ongezond vermaak’.³⁶

De vergelijking met mannelijke renners lijkt ook nooit ver weg in de krantenartikelen. Een anonieme journalist in *Sportwereld* beschrijft dat het “meesterschap van Elvira De Bruyn, n’ en echten jongen, overweldigend was.”³⁷ Het hebben van sportieve kwaliteiten is dan ook een eigenschap dat journalisten doorgaans enkel aan mannen toeschrijven. Competitiesport over lange afstanden, die spierkracht, doorzettings- en uithoudingsvermogen vergen, achtten journalisten niets voor de vrouw. Een artikel in de *Gazet van Antwerpen* van 3 oktober 1931 beschreef dat het:

“Ellendig [is] hoe de te stevige en te langdurige inspanning op hun door slijk besmet aangezicht en helsche grijns drukt. Bij een man gaat zulks door omdat krachtdadigheid... ja manhaftigheid hem past. Bij de vrouw echter is het onnatuurlijk”.³⁸

Een andere journalist in *Vooruit* bracht in oktober 1934 verslag uit over het wereldkampioenschap vrouwenwielrennen in Schaarbeek. Een sportevenement dat veel stof deed opwaaien in de gemeenteraad. Tijdens zijn interpellatie zou “pgt. Millecan” erop gewezen hebben dat: “een wielervedstrijd van 40 km over kasseistenen geen vrouwensport was en het vrouwelijke geslacht in een toestand brengt dat niet de minste bewondering of eerbied afdwingt [...]”.³⁹ De rensters worden omschreven als “levende wrakken op een rijwiel” en menig

³⁴ Anoniem, “Sport tot het overdrevene maakt leelijk – slachtoffers van de sportbuitensporigheid”, *Gazet van Antwerpen*, 26 augustus 1933.

³⁵ Anoniem, “Bij de sportvrouwen – De Vrouwenkoers te Landen was een beetje mager beestje”, *Sportwereld*, 19 augustus 1931

³⁶ Anoniem, “Brusselsche Kroniek: De vrouwenkoers te Schaarbeek”, *Vooruit*, 21 oktober 1934; Anoniem, “Meiden...in forme: de schandelijke “zotternije” van Schaarbeek”, *Het Nieuwsblad*, 19 september 1934.

³⁷ Anoniem, “Bij de sportvrouwen – De Vrouwenkoers te Landen was een beetje mager beestje”, *Sportwereld*, 19 augustus 1931.

³⁸ Anoniem, “Wielrijden: Wekelijksch praatje over dameskoersen”, *Gazet van Antwerpen*, 3 oktober 1931

³⁹ Anoniem, “Brusselsche Kroniek: de vrouwenkoers te Schaarbeek”, *Vooruit*, 21 oktober 1934

journalist maakt melding van wielrensters die bezweet, in elkaar gezakt en doodop over finishlijn komen.⁴⁰ Wielrennen voor vrouwen werd dus niet gedoogd omdat het te belastend zou zijn. Wielervedstrijden door vrouwen worden benoemd als ‘overdrijving’, ‘sportexces’ of ‘sport-buitensporigheid’.⁴¹ Een ander steeds terugkerend argument in het bronmateriaal is dat sporten de positie van de vrouw als (toekomstige) moeder en goede echtgenote in gevaar zou brengen. Journalisten verwijzen voortdurend naar medische theorieën, die propageerden dat (te zware) inspanningen de geslachtsorganen in gevaar zouden brengen. Deelname aan de zogeheten ‘mannelijke’ disciplines, zoals wiel- en atletiekwedstrijden werden alleen gedoogd “wanneer de wedstrijden binnen de grenzen van een gezonde ontspanning blijven, geen overdrijving gepleegd [wordt] en met het vrouwelijk karakter rekening gehouden wordt”.⁴²

Verder is het interessant om te kijken naar de betekenis(sen) die verbonden werden aan sport in de Belgische pers. Een artikel in *Het Nieuwsblad* bespreekt het wereldkampioenschap wielrennen voor vrouwen te Schaarbeek in september 1934 en meent dat: “wat te Schaarbeek te zien werd gegeven niets gemeens had met het begrip dat elke sportuiting ten grondslag ligt: een gezonde geest in een gezond lichaam.”⁴³ Er wordt schijnbaar een sterke associatie gemaakt tussen sport(lichamen), gezondheid en moraliteit. Toch beschouwt men sport voor vrouwen juist om die redenen als nadelig. Door aan sport te doen, overtraden vrouwen lichamelijke en morele normen. Koos Steendijk-Kuypers beschrijft dat in Nederland tijdens de negentiende – en begin twintigste eeuw vrouwen enkel mochten fietsen in het bijzijn van een mannelijk familielid. Dit om hen te beschermen tegen aanvallers of beledigingen. Ook de kledingvoorschriften waren uitermate streng. Sportende vrouwen moesten aanvankelijk lange rokken dragen of een pofbroek die hun enkels en bewegende bovenbenen moest bedekken.⁴⁴ Hargreaves en Anderson stellen dat sportkledij doorgaans vrij schaars is en tegen het lichaam hangt, waardoor *the actual body can be seen or imagined*.⁴⁵ Journalisten bekritisieren zo niet alleen deelnemers maar ook toeschouwers en organisatoren van vrouwenkoersen. Een artikel in *De Gazet van Antwerpen* vermoedde daarom dat veel toeschouwers niet komen om sport te

⁴⁰ Anoniem, “Bij de sportvrouwen: de vrouwenkoers te Landen was een beetje mager beestje”, *Sportwereld*, 19 augustus 1931. Zie ook: Anoniem, “Overdrijving bij de vrouwensport”, *De Nieuwe Gazet*, 24 maart 1932 en Anoniem, “Sport tot het overdrevene maakt leelijk – slachtoffers van de sportbuitensporigheid”, *Gazet van Antwerpen*, 26 augustus 1933.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Anoniem, “De vrouwensport te Antwerpen: Athletiek”, *De Volksgazet*, 5 mei 1931

⁴³ Anoniem, “Meiden...in forme: de schandelijke “zotternije” van Schaarbeek”, *Het Nieuwsblad*, 19 september 1934.

⁴⁴ KOOS STEENDIJK-KUYPERS, “Humor als Katalysator in de geschiedenis van de vrouwensport”, 8-12.

⁴⁵ Jennifer HARGREAVES & Eric ANDERSON, “Sport, gender and sexuality – surveying in the field”, 4.

kijken, maar “enkel uit nieuwsgierigheid [...] en om...meisjes te zien”.⁴⁶ Het bronmateriaal geeft goed de spanning weer tussen mannen die kijken en vrouwen die bekeken worden. In dit licht omschrijft Annelies Knoppers moderne sport als een aangelegenheid voor en door mannen.⁴⁷ Het vrouwenlichaam wordt in de Belgische sportverslaggeving vergaand geseksualiseerd en haar sportbeoefening en kledij zouden erop gericht zijn om de aandacht van de man te trekken. Menig journalist kan maar niet begrijpen hoe eerbiedige vrouwen zich verlagen tot een ‘aantrekkingsmiddel’ door bijvoorbeeld te koersen in korte broekjes. Publieke wielervedstrijden voor vrouwen worden zelfs gelijkgesteld aan openbare zedenschennis.⁴⁸

Bovendien was de bezorgdheid van journalisten omtrent sportvrouwen, die in het openbaar een broek droegen ook sociaal ingegeven.⁴⁹ ‘De strijd om de broek’ kan als metaforisch gelden voor de uitdaging van mannelijke macht. Zo kwam begin jaren 1930 Violette Morris, een Franse wielrenster en autobestuurster, in opspraak. Zij was door haar club als lid geschrapt, omdat ze mannenkledij aantrok en weigerde de “gedulde pofbroek” aan te trekken. Zij eiste in de burgerlijke rechtbank van Parijs het recht om ook een “mannenbroek” te mogen dragen.⁵⁰ Journalist Wannes omschreef in februari 1930 dat de broekdracht door de vrouw een “gevaarlijk wapen” kan zijn voor de man en vatte haar juridische eis op als volgt:

“Maak ons in alles aan u, sterke kunne, gelijk. Betuig die gelijkheid door ons toe te laten de broek te dragen, dat zinnebeeld van ’t meesterschap, en verneder ons niet langer, door het monopolium op te eisen.”⁵¹

Ook Steendijk-Kuypers geeft aan dat het ‘emancipatoire gedrag’ van de vrouw in de sportwereld beschouwd werd als een bedreiging op de sociale orde. Het dragen van een broek was namelijk jaren lang het privilege van de man.⁵² Een artikel in *De Nieuwe Gazet* stelde dat “vrouwen er stillaan meer dan genoeg van hadden gekregen om als het zwakke geslacht bestempeld te worden en er alles aan deden om [zich] op gelijken voet met de mannen te stellen”⁵³

⁴⁶ Anoniem, “Wielrijden: Wekelijksch praatje over dameskoersen”, *Gazet van Antwerpen*, 3 oktober 1931

⁴⁷ Annelies KNOPPERS, “Wat brengt sport teweeg?!” 16.

⁴⁸ Free, “Nog over de dameskoersen”, *Sportwereld*, 20 november 1930; Anoniem, “Sport tot het overdrevene maakt leelijk – slachtoffers van de sportbuitensporigheid”, *Gazet van Antwerpen*, 26 augustus 1933.

⁴⁹ Anoniem, “De vrouwensport te Antwerpen: Athletiek”, *De Volksgazet*, 5 mei 1931; Wannes, “Van dag tot dag – over de broek en andere vrouwelijke aangelegenheden”, *De Schelde*, 28 februari 1930

⁵⁰ Anoniem, “Ongewoon proces te Parijs: De broek van mevrouw Morris”, *De Nieuwe Gazet*, 28 februari 1930; Wannes, “Van dag tot dag – over de broek en andere vrouwelijke aangelegenheden”, *De Schelde*, 28 februari 1930

⁵¹ Ibidem.

⁵² KOOS STEENDIJK-KUYPERS, “Humor als Katalysator in de geschiedenis van de vrouwensport”, 8-12.

⁵³ Anoniem, “Ons Wekelijksch Modepraatje”, *De Nieuwe Gazet*, 21 juni 1930.

De vermeende sierlijke, eerbiedige, zachteardige en ‘zwakke natuur’ van de vrouw lijkt niet verzoenbaar met het harde, agressieve van competitiesport. Dit gegeven wordt eveneens geïllustreerd door een anonieme journalist, die in *Sportwereld* op 6 april 1940 uitpakt met een opvallende titel: “De Spaansche vrouw is geen sportvrouw”. De auteur stelt namelijk dat:

“De Spaansche vrouw blijft in de eerste plaats een vrouw, ingesteld op de verovering van de man en dit is de oorzaak van haar sportieve mislukking. De Spaansche vrouw betreedt het sportterrein als vrouw, ze wenscht te bekoren, dat komt tot uitdrukking in haar [...] lopen met dat typische vrouwelijke bewegen van heupen en schouders, kortom: in heel haar sportieve stijl, die zeer gracieus is, maar in kern weinig sportief is”.⁵⁴

Het citaat toont aan dat binaire indeling van de maatschappij zich vertaalt in aparte sociale rollen en genderverwachtingen, die in de sportwereld weerspiegeld worden. De man is daadkrachtig en manhaftig, de vrouw is in wezen liefelijk, sierlijk en gracieus. Uiterst opvallend is dat diezelfde journalist in *Sportwereld* de ware sportieve stijl omschreef als “den mannelijke stijl, ontdaan van vrouwelijke gratie”.⁵⁵ In het bronmateriaal wordt dus niet alleen het beeld gecreëerd dat competitiesport zowel sociaal als fysiek enkel passend is voor mannen, maar eveneens dat een sportvrouw niet volledig vrouw is. Dit narratief komt ook terug in moderubrieken tijdens de onderzoeksperiode. Hierin berichtten journalisten over de nieuwe uitdaging waarvoor kleermakers stonden. Hoe kon men sport, die vaak ‘lossere’ kledij vereist, verzoenen met het “vrouwelijke karakter” en de “vrouwen en meisjes met de broek een zoo elegant voorkomen geven?”⁵⁶ In *Het Laatste Nieuws geïllustreerd* op 23 juni 1937 deelt een anonieme journalist een foto van een ‘kranige sportvrouw’ (zie bijlage). Op dezelfde pagina staan twee foto’s van andere vrouwen, die men beschrijft als zijnde het toonbeeld van vrouwelijke mode in die periode.⁵⁷ Journalisten brachten aldus een sterk onderscheid aan tussen wat men maatschappelijk aanvaardde als vrouw en de sportvrouw. Deze laatste zou door te intensief te sporten haar plicht als (toekomstige) moeder en echtgenote verzaken en zich bovendien kleden en gedragen als een man. Een artikel in *Sportwereld* gaf op 19 april 1937 aan dat: “er meer vrouwen blijken rond te lopen op de sportvelden, die dichter bij Adam dan bij

⁵⁴ Anoniem, “De Spaansche vrouw is geen sportvrouw”, *Sportwereld*, 6 april 1940

⁵⁵ Anoniem, “De Spaansche vrouw is geen sportvrouw”, *Sportwereld*, 6 april 1940

⁵⁶ Anoniem, “Wintersport voor vrouwen”, *Het Handelsblad*, 19 januari 1930

⁵⁷ Anoniem, “Kranige sportvrouw”, *Het Laatste Nieuws Geïllustreerd*, 23 juni 1937.

Eva staan.”⁵⁸ Verwijzingen naar het scheppingsverhaal zijn talrijk in het bronmateriaal. Zoals Eva geschapen zou zijn voor Adam, is een vrouw “uit de fatsoenlijke categorie [...] noch de gelijke, noch de concurrente noch de vijand van den man, ze is er alleen voor den man. Haar plaats is thuis bij haar man en als ze geen man heeft, bij haar moeder.”⁵⁹ Hetgeen sportvrouwen nalieten. Tijdens de onderzoeksperiode was de sportwereld dus sterk in verandering door het snel stijgende aantal vrouwen dat aan competitiesport deed. Journalisten meenden bovendien dat vrouwen op hun beurt veranderden door aan sport te doen en ‘vermannelijkten’.⁶⁰ Ze zagen er lichamenlijk mannelijk uit, vertoonden zich buitenshuis en hielden tijdens hun competitieve sportbeoefening geen rekening met hun ‘natuurlijke’ vrouwelijke karakter wat kledij en gedrag betreft. De angst voor de opkomst van sportvrouwen en de teloorgang van Eva weerspiegelde een bredere sociale bekommernis voor een meer geëmancipeerde, moderne vrouw, die zich zelfstandig toonde in het openbaar.

⁵⁸ Anoniem, “Sophie Smentkowna wordt ook man: Poolse schijfwerpster legt een opzienbarende verklaring af”, *Sportwereld*, 19 april 1937

⁵⁹ Anoniem, “De Spaansche vrouw is geen sportvrouw”, *Sportwereld*, 6 april 1940

⁶⁰ Clare TEBBUTT, “The Spectre of the ‘Man-Woman Athlete’”, 722-724.

Gendertransities in de sport

“Het is een vreemd geval met Mijnheer (of Mejuffer) Koubkev [...]. Waaraan het eenigste vreemde was dat ze te zeer op een man leek, om volkomen vrouw te zijn. [...] Mejuffrouw Koubkov voelde zich met den tijd zoozeer met mannelijke eigenschappen begiftigd dat ze het ook wenschte te worden”⁶¹

Het citaat illustreert dat de (sociale) angst voor de veronderstelde vermannelijking van vrouwen, die aan sport deden, werkelijkheid leek te worden. Sportvrouwen gingen zich niet enkel mannelijk gedragen, maar blijken ook effectief man te (willen) worden. De Tsjechische Zdenka Koubkova, wereldkampioene atletiek bij de vrouwen, onderging in 1935 een transitie en leefde voortaan als Zdenk Koubkev. In 1936 onderging ook de Engelse kampioene speerwerpen, Mary Weston een transitie en werd Mark Weston.⁶² Sophie Smentkowna, een Poolse speerwerpster die hoge ogen gooide op de Olympische Spelen van 1936, werd na gendertransitie in 1937, Jozef Smentek.⁶³ In datzelfde jaar meldde een anonieme journalist in *Sportwereld* op 14 februari dat: “sedert enkelen tijd geruchten de ronden doen als wou ook de Belgische sportwereld insgelijks een Koubkova hebben [...]”⁶⁴ Die “Belgische Koubkova” was wielrenner Willem-Marius De Bruyn, die als Elvira Belgisch, Europees en wereldkampioen werd bij de vrouwen. Herman Chevrolet stelt dat Willy hoogstwaarschijnlijk geboren werd met een intersekse variatie. Dit betekent dat hij zowel mannelijke als vrouwelijke geslachtskenmerken had. In 1937 liet hij zijn geslacht officieel aanpassen bij de Burgerlijke Stand.⁶⁵ Naast de geschiktheid van sport voor vrouwen, werd ook veranderlijkheid van geslacht een belangrijk discussiepunt in de Belgische pers tijdens de onderzoeksperiode. Elizabeth Reis stelt dat hormoontherapie en gedeeltelijke geslachtsveranderingen mogelijk werden door

FIGUUR 1: ANONIEM, PORTRET VAN ZDENKA KOUBKOVA, ONBEKENDE PLAATST, 1936

FIGUUR 2 : ANONIEM, “MARY EDITH LOUISE WESTON HAS CHOSEN TO TRANSFORM IN A MAN AFTER 30”, ONBEKENDE PLAATST, CIRCA, 1929

⁶¹ Anoniem, ““Mijnheer Koubkev toch mej. Koubkova”, *Sportwereld*, 3 februari 1936

⁶² Anoniem, “De man die vrouw werd... en een kind ter wereld bracht”, *Sportwereld*, 4 maart 1937, p. 4.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Anoniem, ““Is het waar? Eén Belgische Koubkova?”, *Sportwereld*, 14 februari 1937

⁶⁵ Herman CHEVROLET: “een vreemd bestaan: Willy De Bruyn, wereldkampioene”, 83.

ontwikkelingen in de medische wetenschap in de eerste decennia van de twintigste eeuw.⁶⁶ Daarnaast beschikte men in de jaren 1930 reeds over kennis omtrent het bestaan van personen met ambivalente geslachtskenmerken. De Duitse dokter Magnus Hirschfeld was een pionier in de ontwikkeling van de Duitse seksuologie tijdens het Interbellum. Hirschfeld beschreef het bestaan van een “seksuele tussenfase” en plaatste hiermee een belangrijke kanttekening bij de gangbare kennis over een harde seksegrens tussen mannen en vrouwen.⁶⁷ Belgische journalisten waren er zich ook van bewust dat biologisch geslacht kon variëren. Een artikel in *Sportwereld* lichtte dit gegeven toe op 4 maart 1937:

“Trouwens het blijkt dat de biologisten en anatomisten heelemaal niet verbaasd zijn over deze geslachtswijzigingen. Zij beweren immers dat het absolute geslacht louter een verzinsel is. Ieder mensch zou zoowel mannelijke als vrouwelijke elementen in zich dragen en het zou uitsluitend te wijten zijn aan de overheersing van eene dezer beide groepen dat het <<officieele>> geslacht van den persoon zou afhangen [...]”⁶⁸

Wat opvalt in het bronmateriaal is dat de verslaggeving over geslachtsveranderingen zelden medisch van aard is. Hoewel journalisten vaak verwijzen naar medische inzichten, weten ze vaak niet hoe geslachtsveranderingen precies in zijn werk gaan. Illustratief hieromtrent is het artikel in *De Volksgazet* van 15 januari 1936 dat aangaf dat Koubek “in een hand omdraai, dit wil zeggen door twee kleine heelkundige bewerkingen, een geslachtsverwisseling onderging [...]” Diezelfde auteur geeft aan “niet in bijzonderheden [te] kunnen afdalen over hoe het zaakje werd afgehandeld”.⁶⁹ Clare Tebbutt maakt een gelijkaardige observatie voor de Britse context. Tebbutt stelt dat journalisten in de Britse pers door hun voortdurende berichtgeving over het onderwerp, bijdroegen aan de popularisering van kennis over veranderlijkheid van geslacht. Wanneer journalisten berichtten over “sex change” schreven ze niet over medische ingrepen of aandoeningen, maar wel over het feit dat iemands sociale status veranderd was van vrouw naar man (of omgekeerd). Gendertransities waren in de jaren 1930 geen perifere medische aangelegenheid, maar maakten deel uit van het dagdagelijks, populair discours.⁷⁰ De beperkte kennis over het ambigue, veranderlijke karakter van geslacht en de reeds bestaande bezorgdheid dat vrouwen vermannelijkten door te sporten, viel samen met de kennisname van gendertransities bij voormalige vrouwelijke atleten. Dit veroorzaakte een angstklimaat in de

⁶⁶ Elizabeth Reis, *Bodies in Doubt*, 20

⁶⁷ Ralf DOSE, *Magnus Hirschfeld: The Origins of The Gay Liberation Movement*, 7-8.

⁶⁸ Anoniem, “De man, die vrouw werd... en een kind ter wereld bracht”, *Sportwereld*, 4 maart 1937.

⁶⁹ Anoniem, “Alles is mogelijk!”, *De Volksgazet*, 15 januari 1936

⁷⁰ Clare TEBBUTT, “The Spectre of the ‘Man-Woman Athlete’”, 722

Belgische pers, waarin journalisten een sterk causaal verband legden tussen de toenemende sportdeelname van vrouwen enerzijds en de vermeende vermannelijking van sportvrouwen en gendertransities anderzijds. Een goed voorbeeld hiervan is het artikel in *Sportwereld* op 19 april 1937 waarin de journalist Jozefs Smenteks verklaring over zijn identiteitsvorming als volgt beschrijft:

“Vanaf mijn dertiende jaar beoefen ik sport en bracht het grootste gedeelte van den dag op het sportveld door. [...]. Ik werd langzamerhand gewaar dat er gevoelens in mijn wakker werden, die met het vrouwelijke niets meer gemeens hadden. Zij streken met m'n vrouwelijken aard om den voorrang en kregen ten leste de overhand. Geleidelijk veranderde ook m'n lichaam en tenslotte ben ik naar het mannelijke type toe gegroeid.”⁷¹

Een verklaring, die schijnbaar angst inboezemde. Diezelfde journalist waarschuwde ook dat men moet oppassen “indien die verklaring wetenschappelijk bewezen kan worden [...], want in dit geval zou bij een uitbreiding van de atletiek- en wielersportbeoefening door vrouwen, Eva van den aardbodem verdwijnen...”.⁷² Hij verbond Smenteks wens om man te worden dus aan het feit dat hij voor zijn transitie aan atletiek deed. Een tendens, die ook elders in het bronmateriaal weerspiegeld wordt. Het *waarom* achter geslachtsveranderingen is strikt persoonlijk, maar journalisten gaan dit doorgaans zelf invullen. Dokter Hirschfeld was één van de eersten, die het idee van *sex of self* poneerde in geval van “pseudo-hermafroditisme”. Dit concept hield een “diep psychologisch gevoel” in van patiënten met fysieke ambigue geslachtskenmerken “om te behoren tot het ene of andere geslacht”. Dit innerlijke verlangen linkte Hirschfeld sterk aan uiterlijke factoren zoals opleiding, kledij en bezigheden.⁷³ Belgische journalisten wijten dit verlangen van atleten om man te worden aan hun sportdeelname. Bovendien sterkt het feit dat geslachtsveranderingen plaatsvinden bij voormalige vrouwelijke atleten in de ‘mannelijke’ sporten, atletiek en wielrennen hen in die overtuiging. Sportvrouwen in die disciplines werden er namelijk al van verdacht niet volwaardig vrouw te zijn, en na de gendertransities van atletiekkampioenen Koubek, Weston, Smentek en Belgische wielrenner Willy De Bruyn lijkt de cirkel rond.

⁷¹ Anoniem, “Sophie Smentkowna wordt ook man: Poolse schijfwerpster legt een opzienbarende verklaring af”, *Sportwereld*, 19 april 1937

⁷² Ibidem.

⁷³ Geertje MAK, “Magnus Hirschfeld’s 1899 psychobiological questionnaire: the paradoxes of de-narrativizing sexual and gender nonconformity”, 600-604.

Geslachtsveranderingen zijn echter niet eigen aan de sportwereld en ‘niet-sportieve’ cases van gendertransitie worden ook sporadisch vermeld in de Belgische pers tijdens de onderzoeksperiode. Een artikel in *Het Nieuwsblad* vermeldde op 29 juli 1933 “een <<hoevenknecht>>dat een jong meisje bleek te zijn”.⁷⁴ Een andere anonieme journalist in *Vooruit* beschreef op 25 juni 1936 het geval van een politieagent, die meende een vrouw beboet te hebben. Die vrouw bleek later een “jongeheer geworden”. Interessant in dit artikel is dat de auteur zijn betoog aanvat met een verwijzing naar een “drietal andere gevallen [...] in Tsjecho-Slowakije en [...] Engeland en [...] Hongarije”.⁷⁵ Op 31 juli 1937 pakt een anonieme journalist in de Franstalige krant *La Wallonie* uit met een illustratieve titel: “Encore une championne qui change de sexe”.⁷⁶ Eén van vele krantenkoppen, waarin aangeven werd dat wederom een sportvrouw een man bleek te zijn (geworden). Journalist Argus noemt het in dagblad *De Dag* eigenaardig dat “bijna alle bestadigde gevallen thuis hoorden in sportmiddens waar ook Elvire De Bruyn thans Willy De Bruyn bij behoorde”.⁷⁷ De associatie tussen geslachtsveranderingen en sportvrouwen is alomtegenwoordig. Het idee dat transities voornamelijk voorkomen in de sportwereld is door een de journalisten geconstrueerde realiteit.

In het bronmateriaal worden de verschillende cases van gendertransitie bij voormalige vrouwelijke atleten ook onderling met elkaar in verband gebracht. De casussen van Koubek en Weston fungeerden als referentiepunt, waarnaar journalisten in hun berichtgeving over geslachtsveranderingen steeds verwezen. De aanduiding van Willy de Bruyn als de “Belgische Koubkova” illustreert dit.⁷⁸ Op die manier lijken de internationale casussen nauw met elkaar verbonden. Een anonieme journalist in *Vooruit* op 24 april 1937 meent dat “als het zoo voortgaat, we binnen afzienbaren tijd nog een <Olympiade> der ex-vrouwen kennen...”⁷⁹ Een andere auteur in *La Wallonie* meent dat het geval van Koubek navolging heeft gekregen, en stelt de vraag: “A qui le tour”⁸⁰ In het bronmateriaal is de notie prevalent dat geslachtsveranderingen een ‘epidemie’ leken te worden in de sportwereld en dat atleten elkaar zouden ‘aansteken’.⁸¹ Een artikel in *Sportwereld* haalde zo aan dat “het voorbeeld van

⁷⁴ Anoniem, “Een hoevenknecht, die een jong meisje bleek te zijn”, *Het Nieuwsblad*, 29 juli 1933.

⁷⁵ Anoniem, “Vandaag: Nog een geval van geslachtsverandering”, *Vooruit*, 25 juni 1936.

⁷⁶ Anoniem, ““Encore une championne qui change de sexe!””, *La Wallonie*, 31 juli 1937

⁷⁷ Argus, “Grillen van moeder natuur: mannen die in vrouwen veranderden”, *De Dag*, 24 april 1937

⁷⁸ Anoniem, “Is het waar? Eén Belgische Koubkova?”, *Sportwereld*, 14 februari 1939; Anoniem, “Marius-Elvire” De Bruyne, un beau couple sportif...”, *L’Indépendance Belge*, 14 april 1937; Anoniem, “Willem-Marius De Bruyne: Belgische Koubkova man verklaard”, *Sportwereld*, 11 april 1937.

⁷⁹ Anoniem, ““Elvierken De Bruyne trekt definitief de mansbroek aan”, *Vooruit*, 24 april 1937

⁸⁰ Anoniem, “Encore une championne qui change de sexe”, *La Wallonie*, 31 juli 1937

⁸¹ Anoniem, “Vandaag: Nog een geval van geslachtsverandering”, *Vooruit*, 25 juni 1936.

Koubkova “[...] die langs operatieve weg man werd, in deze een stimulerenden invloed heeft gehad” op Smentek en Willy De Bruyn.⁸² Een opvatting, die tot op zekere hoogte waar lijkt te zijn, maar toch nuance verdient. Willy De Bruyn vertelt in zijn interview met journalist Argus in *De Dag* op 24 april 1937 dat hij door het lezen van het dagblad het geval van Koubkova leerde kennen. Dit “gaf hem hoop” en motiveerde hem naar verluidt om ook medische onderzoek te laten uitoefenen dat “allen twijfel uitsloot”.⁸³ Het interview indiceert dat Willy De Bruyn op de hoogte was van gendertransities bij andere atleten, maar dit impliceert niet dat hij *dankzij* Koubkova man wilde worden. Hierdoor gaan journalisten voorbij aan de uniciteit voorbijgaan van elke transitie. Gendertransities worden omschreven als een zelfversterkende tendens waarvan één gedeelte factor de oorzaak is, nl. de sportbeoefening door vrouwen. Gendertransities worden zo aangewend om het narratief dat sporten nefaste gevolgen heeft voor vrouwen, kracht bij te zetten. Tebbutt maakt een gelijkaardige observatie voor de Britse context en stelt dat “the idea of ‘another’ linked changes of sex in athletes as part of a growing trend”.⁸⁴ Zo werd de sterke associatie tussen mannelijkheid van vrouwelijke atleten, deelname aan competitiesport en de wil/mogelijkheid om van geslacht te veranderen telkens opnieuw in de verf gezet.⁸⁵

De berichtgeving over de gendertransitie van Koubek en Weston viel samen met de Olympische Spelen van Berlijn in 1936. Dit zorgde internationale sportorganisaties in toenemende mate hun bezorgdheid uitten over hoe men juist moest bepalen wie een vrouw was en wie niet.⁸⁶ In moderne sport werden alle atleten geacht deel te nemen in één van de twee gender categorieën: man of vrouw. Heggie benadrukt dat ook intersekse - en transatleten hun plaats hierin moeten vinden, maar dat hun aanwezigheid in sportmiddens zowel in heden als verleden voor spanningen zorgt.⁸⁷ Een artikel in *Vooruit* gaf op 8 augustus 1936 aan dat ook op het internationale sportevenement “ernstige twijfel gerezen was” over het geslacht van enkele atleten in de vrouwennummers:

“Naar aanleiding van recente gevallen van geslachtsverwisseling bij vrouwelijke atleten, werd er in de kringen van het Internationaal Olympisch Comité gevoeld voor

⁸² Anoniem, “Sophie Smentkowna wordt ook man: Poolse schijfwerpster legt een opzienbarende verklaring af”, *Sportwereld*, 19 april 1937

⁸³ Argus, “Het Nieuwe Leven: Ik ben een man, geen vrouw”, *De Dag*, 24 april 1937

⁸⁴ Clare TEBBUTT, “The Spectre of the ‘Man-Woman Athlete’”, 726

⁸⁵ Ibidem, 724.

⁸⁶ Ibidem, 723; Robert RITCHIE, John REYNARD en Tom LEWIS, “Intersex and the Olympic games”, 399.

⁸⁷ Vanessa HEGGIE, “Testing sex and gender in sports; reinventing, reimagining and reconstructing histories”, 157; Adrienne N. MILNER en Jomills Henry BRADDOCK II, *Sex Segregation in Sport*, 1-2.

de instelling van een verplicht medisch onderzoek voor de Spelen. Ook op de zomerspelen zelf zou er “ernstig getwijfeld [worden] aan de sexe van eenige vrouwelijke sprinters”.⁸⁸

Diezelfde auteur stelde eveneens dat:

“men hierin een motief meent te vinden om alle vrouwennummers van het Olympisch programma af te voeren. Bovendien werden de meeste vrouwen-nummers niet ernstig genomen. [...]”⁸⁹

Het citaat illustreert dat er een sterke verband gelegd werd tussen geslachtsveranderingen bij voormalige vrouwelijke atleten en de mogelijkheid dat er nog meer atleten zouden meedoen in de vrouwensport, die niet eenduidig vrouw (meer) waren. Het is interessant dat gendertransities en ideeën over veranderlijkheid van geslacht aangehaald worden om enerzijds de noodzaak voor geslachtstesten in de sport te verantwoorden en anderzijds om sportdeelname door vrouwen te limiteren. Tebbutt bespreekt in haar artikel de bezorgdheid van Britse journalisten in de jaren 1930 over het probleem van de *man-woman athlete*. Deze verouderde term circuleerde in persberichten tijdens de jaren 1930 om cases te beschrijven die vandaag ondergebracht zouden worden onder de noemer intersekse.⁹⁰ In dit opzicht linken auteurs L. Dawn Bavington en Kathy Henne de invoer van de geslachtstesten aan een steeds groter wordende angst binnen het Olympisch Comité voor de *abnormal women athletes* en de *male imposter*.⁹¹ Zo beschreef een artikel in *Het Laatste Nieuws* op 13 januari 1936 dat er in de atletiekwereld stemmen opgingen om vrouwelijke atleten eerst medisch te testen alvorens ze mochten deelnemen aan wedstrijden. Dit om “dergelijke verrassingen” zoals Koubek te vermijden.⁹² Het was namelijk zo dat reeds voor zijn gendertransitie dokters twijfelden aan zijn geslacht en “de meening toegedaan waren dat Koubkova geen vrouw was doch een tweeslachtig wezen”.⁹³ Om de binaire indeling van sportcompetities te vrijwaren, achtten dokters en sportbonden het in de jaren 1930 noodzakelijk om te kunnen bepalen wie man of vrouw was,

⁸⁸ Anoniem, “Zijn zij wel vrouwen? Ernstige twijfel gerezen te Berlijn”, *Vooruit*, 8 augustus 1936

⁸⁹ Ibidem; Anoniem, “Sensationele verklaring Dr. Diem: Schrapping der deelname van vrouwen”, 29 oktober 1938; Anoniem, “De Olympische Spelen 1940 in Finland”, *Volk en Staat*, 30 oktober 1938

⁹⁰ Ibidem, 724

⁹¹ L. Dawn BAVINGTON, “Sex control in women’s sport: a history of the present regulations on hyperandrogenism in female athletes”, 184-185; Kathryn HENNE, “The “Science” of Fair Play in Sport: Gender and the Politics of Testing”, 788.

⁹² Anoniem, “Dr. Knoll over Koubkova: hij vraagt de levenslange uitsluiting van de gewezen athlete”, *Het Laatste Nieuws*, 13 januari 1936

⁹³ Anoniem, “De Wereldrekordhoudster Koubkova: een ophefmakend geval van een vrouw die geen vrouw meer is”, *Het Laatste Nieuws*, 6 december 1935.

en wie dus mocht deelnemen aan de vrouwencompetitie of wie niet.⁹⁴ Stefan Wiederkehr beschrijft het discours rond *sex testing* op basis van krantenartikelen uit de Verenigde Staten voor de periode 1968-1998. Wiederkehr benadrukt dat zowel in hedendaagse studies als in historische bronnen verwarring bestond over wat men precies wilde testen. Die verwarring wordt volgens de auteur geïllustreerd door een veelheid aan termen, die onderzoekers en historische actoren gebruikten. *Sex testing* werd zo aangeduid als ‘feminity control’, ‘sex control’ of ‘gender verification’.⁹⁵

In de Belgische context daarentegen valt op dat de onwetendheid rond het testproces in een vroegere periode juist geïllustreerd wordt door de beperkte woordenschat van journalisten hieromtrent. Tijdens de onderzoeksperiode beschrijven zij het testproces vaak slechts als een ‘medisch’ of ‘geneeskundig’ onderzoek.⁹⁶ Dit is vermoedelijk deels te wijten aan het feit dat journalisten slechts beschikten over een zeer oppervlakkige medische *knowhow* wat veranderlijkheid van geslacht betrof. Toch zorgde ook de populaire kennis van gendertransities bij vrouwelijke atleten ervoor dat journalisten in hun verslaggeving over sportevenementen speculeerden over welke atleten wél vrouw waren en welke (vermoedelijk) niet. Journalisten baseerden hun twijfel op uiterlijke kenmerken. Een anonieme journalist in *Sportwereld* vroeg zich op 3 oktober 1938 af “of er nog vrouwen zijn... in de atletiek” en vermeldde “dat Dora Ratjen geen vrouw was en niet tot damesathletiekwedstrijden kan worden toegelaten”. De auteur deelt eveneens een foto van de atlete met het veelzeggende onderschrift: “is dit nog een dochter van Eva? Waar is de veelgeprezen lieftalligheid in dit hard en mannelijk-geconcentreerde gezicht?”⁹⁷ Een andere anonieme journalist in de Franstalige krant *La Dernière Heure* maakte een gelijkaardige observatie in het geval van Willy De Bruyn en stelt dat:

⁹⁴ Clare TEBBUTT, “The Spectre of the ‘Man-Woman Athlete’”, 722 ; Vanessa HEGGIE, “Testing sex and gender in sports”, 157.

⁹⁵ Stefan WIEDERKEHR, “We Shall Never Know the Exact Number of Men who Have Competed in the Olympics Posing as Women’: Sport, Gender Verification and the Cold War”, 556-557.

⁹⁶ Anoniem, “Is Helen Stephens wel een vrouw? Opziebare mededeelingen over Olympische winnares”, *Sportwereld*, 24 september 1936; Anoniem, “Zijn zij wel vrouwen? Ernstige twijfel gerezen te Berlijn”, *Vooruit*, 8 augustus 1936. Zie ook: Anoniem, “La recordwoman du monde du saut en hauteur etait tout simplement un homme!”, *Charleroi*, 6 oktober 1938

⁹⁷ Anoniem, ““Zijn er nog vrouwen?...In de Athletiek?””, *Sportwereld*, 3 oktober 1938

“Ceux qui la virent alors avec ses cheveux à la garçonne, sa poitrine plate, ses mains de lutteur et ses jambes muscles constatèrent qu’elle était un peu hommasse et que ce n’était pas tout à fait le portrait que l’on pouvait se faire d’une championne du beau sexe.”⁹⁸

Het is veelzeggend dat de journalist suggereert dat Elvira De Bruyn met haar “platte borst en gespierde benen” nooit een vrouw is geweest. Reeds vóór zijn transitie gedroeg hij zich mannelijk en had hij bovendien ook niet de uiterlijke kenmerken, die horen bij “een kampioene van het mooie geslacht”.⁹⁹ De man vormt de spil van de maatschappij en zijn lichaam wordt ook in de (sport)pers tot norm gemaakt.¹⁰⁰ Jennifer Hargreaves hanteert de term *musculinity* waarbij gewezen wordt op de continue associatie tussen gespierd zijn en mannelijkheid.¹⁰¹ In de Belgische pers was aandacht voor uiterlijke kenmerken niet nieuw. Reeds vóór de bekendheid met geslachtveranderingen in de sportwereld, klaagden journalisten steen en been over vrouwelijke atleten die, vanwege het sporten, een mannelijk postuur hadden gekregen.¹⁰² In de berichtgeving over gendertransities bij voormalige vrouwelijke atleten leggen journalisten sterk de nadruk op het feit dat de atleten voor hun transitie ook al niet voldeden aan het vrouwelijk genderideaal, en maken de bedenking dat ze vermoedelijk altijd al man geweest zouden zijn. Wellicht focusten journalisten in de Belgische pers uitvoerig op uiterlijke kenmerken om de atleten toch in één van de twee gendercategorieën te kunnen onderbrengen. Tebbutt voegt hier aan toe dat Britse journalisten de vermeende mannelijke eigenschappen van atleten voor hun transitie ook benadrukten om het argument kracht bij te zetten dat er een logisch verband is tussen de mannelijkheid van vrouwelijke atleten, sportdeelname en het verlangen om man te worden.¹⁰³

Verder haalt Geertje Mak aan dat op basis waarvan men twijfelde over iemands sekse, veranderlijk is doorheen de tijd.¹⁰⁴ Uit het bronmateriaal blijkt dat twijfel omtrent het geslacht van vrouwelijke atleten niet enkel gebaseerd was op uiterlijke kenmerken, maar ook op prestaties. Illustratief voor dit gegeven is de casus van Helen Stephens. In 1936 slaagde de 17-jarige Stephens er op de Olympische Spelen van Berlijn in om de Poolse topfavoriete Stella Walsh te verslaan. Een artikel in *Sportwereld* meldde op 24 september 1936 echter dat Walsh,

⁹⁸ Anoniem, “Voici qu’une athlète Belge change de sexe...”, *La Dernière Heure*, 22 april 1937.

⁹⁹ Ibidem.

¹⁰⁰ Annelies KNOPPERS, “Wat brengt sport teweeg?!” , 15.

¹⁰¹ Jennifer HARGREAVES, *Sporting females: Critical issues in the history and sociology of women's sport*, 145.

¹⁰² Anoniem, “Nadeelen van de vrouwensport”, *Vooruit*, 3 november 1931

¹⁰³ Clare TEBBUTT, “The Spectre of the ‘Man-Woman Athlete’, 724

¹⁰⁴ Geertje MAK, “Metamorfoses van sekse: hermafroditisme en de verschijning van een 'sekse van het zelf' in operationele praktijken vanaf het einde van de negentiende eeuw”, 25-26.

Stephens ervan beschuldigd heeft een man te zijn.¹⁰⁵ Bovendien vond het Olympisch Comité reeds voor én tijdens de Olympische Spelen in Berlijn de invoer van geslachtstesten noodzakelijk, wegens de “onvrouwelijke topprestaties van sommige dames-atlethen”.¹⁰⁶ Een anonieme journalist berichtte in *Vooruit* in 1936 dat het geslacht van vrouwelijke loopsters in twijfel werd getrokken omdat men “ van meening is dat de door hen gemaakte tijden boven de kracht van een vrouw liggen [...]”.¹⁰⁷ Vrouwelijke atleten, die excelleerden in de sport, werden er vaak van verdacht niet volwaardig vrouw of zelfs een man te zijn. In dit opzicht stelt Vanessa Heggie dat de sportwereld ingedeeld wordt op basis van het geloof dat mannen een biologisch voordeel hebben ten opzichte van vrouwen als het aankomt op sport.¹⁰⁸ Sportprestaties in de vrouwencompetitie daagden populaire denkbeelden uit over waartoe vrouwen in staat waren.¹⁰⁹ Het is opvallend dat journalisten gebruik maken van gendertransities bij voormalige vrouwelijke atleten om deze spanning op te heffen en de mannelijke norm in sport te bevestigen. Zo schreef journalist Argus in *De Dag* op 24 april 1937:

“Zedna was een sportieve figuur en had o.a. het wereldrekord voor vrouwen der 800 meters snelloopen benevens tal van andere prachtige prestaties op athletiekgebied op haar naam. Sedert lang vermoedden de dokters dat er iets niet in den haak was met die buitengewone spierkracht, zeker zeer zeldzaam, bij een vertegenwoordigster van het zwakke geslacht.”¹¹⁰

Een andere journalist schreef in 1938 in *Het Handelsblad*:

“Er was een meisje Dora Ratjen genaamd, die in dameswedstrijden alle meisjes overtrof en 1m70 hoog sprong, iets wat de Belgische jongens maar zelden bereiken. [...] Het geval is niet nieuw. Zelfs in België hadden we een beroemde wielrenster, Elvire De Bruyn, die alle koersen won. Ook zij bleek geen vrouw te zijn [...]. Vrouwen moet vrouw blijven [...]. Elvire De Bruyn en Dora Ratjen ten spijt”.¹¹¹

Opnieuw wekken journalisten de indruk dat de trans- en intersekse atleten enkel zo goed konden presteren precies omdat ze geen vrouwen waren. Die toegenomen aandacht voor prestaties in

¹⁰⁵ Anoniem, “Is Helen Stephens wel een vrouw? Opziebarende mededeelingen over Olympische winnares”, *Sportwereld*, 24 september 1936; Zie ook: Anoniem, ““Helen Stephens is geen Man! Stella Walsh protesteert tegen een interview in de Poolsche pers verschenen”, *Het Laatste Nieuws*, 26 september 1936

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ Anoniem, “Zijn zij wel vrouwen? Ernstige twijfel gerezen te Berlijn”, *Vooruit*, 8 augustus 1936

¹⁰⁸ Vanessa HEGGIE, “Subjective Sex: Science, medicine and sex tests in sports”, 341. 341

¹⁰⁹ Clare TEBBUTT, “The Spectre of the ‘Man-Woman Athlete’”, 722.

¹¹⁰ Argus, “Grillen van Moeder Natuur: vrouwen die in mannen veranderden”, *De Dag*, 24 april 1937.

¹¹¹ Anoniem, “Kleine Kronijk: Dora Ratjen”, *Het Handelsblad*, 4 oktober 1938

de vrouwensport is enigszins opvallend te noemen. Uit het bronmateriaal bleek dat resultaten van sportvrouwen, zoals de vele overwinningen van Elvira De Bruyn, geminimaliseerd of behandeld werden als triviale feiten. Er ging meer aandacht naar randfactoren, zoals de kledij van de wielrensters en het gedrag van de toeschouwers. Na de kennisname van de gendertransities bij voormalige vrouwelijke atleten lijken die prestaties geen bijkomstigheid meer, maar juist van cruciaal belang. Een artikel in *Vooruit* behandelt op 30 april 1937 het sportdebuut van Willy De Bruyn bij de mannen en herinnerde de lezers aan het feit dat: “Willy vroeger Elvire was en als meisje een groote faam genoot in de wielwereld.”¹¹² Willy De Bruyn was in de jaren 1930 geen onbekend figuur, maar een succesvolle sportvrouw, die een transitie maakte naar man. Dit helpt mede de exponentiële aandacht in de Belgische pers te verklaren. Journalisten haalden de vermeende mannelijke eigenschappen van trans- en intersekse atleten voor transitie en hun status als voormalige succesvolle sportvrouwen aan als bewijs dat een goede atleet in wezen een man is.

Het feit dat trans- en intersekse atleten in het bronmateriaal vaak beschreven worden als ‘valsspelende mannen in de vrouwencompetitie is hiervan een bijkomende illustratie. In een artikel van 14 februari 1937 in *Sportwereld* werd Koubkova beschreven als een “sportwoman die naderhand een man bleek te zijn en thans als man ook leeft”.¹¹³ Journalist Argus voegt in dagblad *De Dag* toe dat de gendertransitie van Koubkova stof deed opwaaien omdat “zij dus in feite als man aan al die wedstrijden had deelgenomen, in ieder geval niet den waren zin van des woords.”¹¹⁴ Tevens zou Koubek “den wereld vrijwillig voor den gek gehouden hebben” wat haar ware geslacht betrof.¹¹⁵ Willy De Bruyn deed volgens een artikel in *De Volksgazet* op 15 april 1937 “de andere dametjes jarenlang oneerlijke concurrentie aan”.¹¹⁶ Zo zijn in dit onderzoek zowel de notities gendertransitie als genderfraude belangrijk. Een anonieme journalist in *Sportwereld* licht de “sportgedachte” toe en stelt dat atleten moeten deelnemen aan sportevenementen op “eerlijke wijze [...] zonder eenig gebruik van bedriegelijke middelen”.¹¹⁷ In de onderzoeksperiode kende men reeds het frauduleus gebruik van ‘mannelijke hormonen’ om de prestaties van mannen op sport- en seksueel gebied te verbeteren. Heggie stelt dat sportorganisaties in toenemende mate bezorgd werden in de jaren 1930 voor dopinggebruik in

¹¹² Anoniem, ““Velodrooms: Willy De Bruyn start zondag te Moeskroen, *Vooruit*, 30 april 1937

¹¹³ Anoniem, ““Is het waar? Eén Belgische Koubkova?”, *Sportwereld*, 14 februari 1937

¹¹⁴ Argus, “Grillen van moeder natuur: Vrouwen die in mannen veranderden”, *De Dag*, 24 april 1937

¹¹⁵ Anoniem, “Dr. Knoll over Koubkova: hij vraagt de levenslange uitsluiting van de gewezen athlete”, *Het Laatste Nieuws*, 13 januari 1936

¹¹⁶ Anoniem, “Een en ander: Elvire wordt Marius”, *De Volksgazet*, 15 april 1937

¹¹⁷ Anoniem, “Uw gedacht en het mijne over Olympisch geval”, *Sportwereld*, 13 augustus 1936.

zowel de mannen als vrouwencompetitie. De kennis van wat Heggie benoemt als “hormonale doping” entte zich in de jaren 1930 op de *gender anxiety* in de sportwereld met toenemende regulering als gevolg. Anti-doping campagnes waren er zo opgericht om het binaire genderideaal in de sportwereld te vrijwaren “by representing gender-transgressive or gender-ambiguous bodies as evidence/consequence of drug use”.¹¹⁸ De associatie tussen gendertransities en genderfraude wijt Kathy Henne aan het ‘Olympische ideaal’, dat uitgaat van een zekere ‘natuurlijkheid’ van lichamen. Discussies over doping hebben implicaties over wat men beschouwt als een ‘natuurlijk’ lichaam en een ‘artificieel’ lichaam.¹¹⁹ De transities van Koubek, Weston en Smentek waren illustratief voor de ambiguïteit van geslacht en de mogelijkheid om door medische ingrepen man te worden. Dit paste niet in het gangbare ideaalplaatje van de moderne sportwereld door Kathy Henne beschreven.¹²⁰

Door trans- en intersekse atleten te benoemen als mannelijke indringers in de vrouwensport, slagen journalisten er in om de bedreiging voor *gender binary* weg te werken. Zij suggereren dat voormalig vrouwelijke atleten dankzij hun vermeende mannelijke eigenschappen vóór transitie een oneerlijk sportief overwicht hadden in de vrouwencompetitie. Vrouwen en mannen werden in de Belgische pers voortdurend omschreven als respectievelijk het ‘zwakke geslacht’ en ‘sterke geslacht’. Journalisten beschouwen mannen als (op sportief vlak) fysiek superieur, wat zich vertaalde in de veronderstelling dat enerzijds vrouwencompetitie niet veel voorstelde en anderzijds dat mannen steeds beter zullen zijn in sport dan vrouwen. De notie van mannelijke valspelers is aldus illustratief voor de binaire genderverwachtingen m.b.t. de capaciteiten van mannen- en vrouwenlichamen. Belangrijk is te stellen dat de nood voor toenemende regulering met oog op een eerlijkere competitie tijdens het Interbellum niet eenzijdig te wijten valt aan *gender anxiety*. De strengere regelgeving omtrent valspelers kan ook worden gekaderd binnen de professionalisering van (volks)sporten. In 1938 gaat de Belgische Wielrijdersbond voor haar toen nog uitsluitende mannelijke leden opteren voor een pre-sportief onderzoek. Naar eigen zeggen om het lichamelijke en medisch welzijn van haar leden te bevorderen.¹²¹

Bovendien verdient de voorstelling van trans- en intersekse atleten als genderfraudeurs, die bewust hun geslacht verborgen hielden ook enige nuancerings. Biologisch geslacht (sekse) is

¹¹⁸ Vanessa HEGGIE, “Subjective Sex: Science, medicine and sex tests in sports”, 341. Vanessa HEGGIE, “Testing sex and gender in sports”, 157

¹¹⁹ Kathryn HENNE, “The “Science” of Fair Play in Sport”, 792

¹²⁰ Ibidem.

¹²¹ Dries DE ZAEYTIJD, “Van een individuele dokter tot volwaardige cel. De pioniersrol van Belgian Cycling op gebied van medische begeleiding”, via << <https://servicekoers.be/verhalen/belgian-cycling-en-medische-begeleiding>>>, geraadpleegd op 26 november 2022.

niet vaststaand, maar net zoals gender onderhevig aan sociale -, politieke en culturele factoren. Robert Ritchie, John Reynard en Tom Lewis benadrukken dat de opvoeding van de atletes een cruciale rol speelt in de definiëren van sekse. Personen met ambigue geslachtskenmerken deden slechts hun best om deel te nemen aan de sport als de sekse, die voor hen gekozen was bij geboorte.¹²² Bovendien stoppen veel trans- en intersekse atleten na hun transitie met sporten. Zdenk Koubek begon een cabaretcarrière in Parijs en ook Mark Weston keerde niet meer terug naar de sportvelden.¹²³ Jozef Smentek liet zijn sportieve verleden achter zich en zou na zijn transitie werkzaam zijn in een vliegtuigenfabriek in Warschau.¹²⁴ In dit opzicht is de casus van Willy De Bruyn een uitzondering. Hij wilt na transitie niet stoppen met sporten en droomt ervan om “zich weer te kunnen meten op de wielersbaan”. Hiervoor was ook veel interesse, want hij kreeg verschillende contracten aangeboden.¹²⁵ Een artikel in *Vooruit* meldde op 30 april 1937 dat op de Velodroom van Moeskroen “de groote attractie onvoorwaardelijk het debuut van Willy De Bruyn als wielrenner is.” Als wielrenster genoot De Bruyn al grote bekendheid, maar “nu zal men ook met nieuwsgierigheid haar debuut tusschen de beste juniors willen volgen.”¹²⁶ Het is opvallend dat Willy De Bruyn als intersekse atleet na zijn transitie vrij makkelijk opgenomen lijkt te worden in de mannensport. Vermoedelijk kwam dit door de veronderstelling dat Willy als man geen biologisch voordeel heeft ten aanzien van andere mannen wat sportprestaties betref. Dit past volledig binnen het narratief dat Willy De Bruyn altijd al man was en ook als man hoort deel te nemen aan sportwedstrijden.

Tot slot zijn de casussen van trans- en intersekse atleten niet enkel illustratief voor dominante gendernormen in de sportwereld, ze geven inzage in bredere machtsstructuren in de samenleving als geheel. Zo geeft Willy De Bruyn in het interview met *De Dag* aan dat hij aanvankelijk met niemand praatte of kon praten over zijn transidentiteit en “allerminst met zijn ouders”.¹²⁷ Bovendien wilde hij zijn stilzwijgen rond zijn transitie pas publiek verbreken nadat “alle wettelijke formaliteiten vervuld zouden zijn”.¹²⁸ Stille (of het verbreken van stiltes) hangt sterk samen met de geldende maatschappelijke waarden en machtsstructuren. Tijdens de onderzoeksperiode zijn het voornamelijk journalisten die zich in toenemende mate uitspreken over, en betekenis toekennen aan, gendertransities. De stem van trans- en intersekse personen

¹²² Robert RITCHIE, John REYNARD en Tom LEWIS, "Intersex and the Olympic games", 399.

¹²³ Clare TEBBUTT, "The Spectre of the 'Man-Woman Athlete'", 726

¹²⁴ Anoniem, "Mejuffer Sophie is nu Meneer Jozef: Europa's beste spieswerpster is een man", *Sportwereld*, 24 februari 1939

¹²⁵ Argus, "Het Nieuwe Leven: Ik ben een man, geen vrouw", *De Dag*, 28 april 1937

¹²⁶ Anoniem, "Velodrooms: Willy De Bruyn start zondag te Moeskroen", *Vooruit*, 30 april 1937

¹²⁷ Argus, "Het nieuwe leven: hoe ik van vrouw man werd", *De Dag*, 24 april 1937, 1.

¹²⁸ Ibidem.

krijgt slechts zelden plaats in de bronnen. Jan Tolleneer benoemt zo de sportwereld “als de spiegel [...] van de samenleving. Men kan er de stand aflezen van de geldende waarden en van de grote sociaal-politieke thema’s.”¹²⁹ Elizabeth Reis stelt daarenboven dat de omgang met intersekse personen gelinkt kan worden aan bredere maatschappelijke bezorgdheden omtrent het huwelijk, homoseksualiteit en geboortes.¹³⁰ Reis meent dat de medische obsessie met het bepalen van het ‘ware geslacht’ van intersekse personen samengaat met het streven naar stabiele (heteroseksuele) genderrelaties als fundament van het sociale leven. Dit streven uitte zich in de “determination to make intersex bodies look like those of typical males and females”.¹³¹ Ook Belgische journalisten verbinden een bredere maatschappelijke relevantie aan de gendertransities bij voormalige vrouwelijke atleten. Een artikel in *Sportwereld* van 4 maart 1937 beschreef het volgende:

“En de historie dan van miss Mary Weston, [...] die enkele maanden geleden in het huwelijk is getreden met juffrouw Alberta Bray, wel te verstaan nadat zij zich aan een operatie had onderworpen, die dezen echt mogelijk en wettelijk kon maken.”¹³²

Het citaat illustreert het idee dat Weston niet had mogen of kunnen trouwen met Alberta Bray als hij geen transitie naar man had ondergaan. Heteroseksualiteit wordt gezien als een noodzakelijke voorwaarde om het huwelijk rechtsgeldigheid te geven.

Eveneens een terugkerende notie in het bronmateriaal is dat gendertransities te wijten zijn eerder gemaakte “vergissingen” ten gevolge van “lichtzinnige constataties” bij de geboorte, waarbij pasgeborenen vaak foutief als vrouw zouden zijn aangeduid.¹³³ Zo wijst ook Willy De Bruyns interviewreeks in *De Dag* uit dat zijn “geslacht niet naar behooren bepaald [zou] zijn.”¹³⁴ De Bruyn vraagt zich af of “men het individu mag aanwrijven dat hij slachtoffer is geworden van de onvolkomenheid der geneeskunde [...]?”¹³⁵ Journalist Argus benadrukte hoe die fouten kunnen “leiden tot tragische toestanden.”¹³⁶ Het is juist door gendertransities te omschrijven als een correctie van medische fouten uit de kindertijd dat journalisten hun impact op de sociale orde proberen te verlichten. Ook dit kan gekaderd worden binnen een streven naar

¹²⁹ Jan TOLLENEER, “Gender en sport in historisch perspectief”, 44

¹³⁰ Elizabeth REIS, *Bodies in Doubt*, xviii-xix

¹³¹ Ibidem, xiv

¹³² Anoniem, ““De man, die vrouw werd.... en een kind ter wereld bracht”, *Sportwereld*, 4 maart 1937

¹³³ Ibidem.

¹³⁴ Argus, “Het nieuwe leven: hoe ik van vrouw man werd”, *De Dag*, 24 april 1936, 1.

¹³⁵ Argus, “Het nieuwe leven: hoe ik van vrouw man werd.” de tweestrijd met mijzelf”, *De Dag*, 27 april 1937.

¹³⁶ Argus, “Het nieuwe leven: hoe ik van vrouw man werd”, *De Dag*, 24 april 1936, 1; Argus, “Het nieuwe leven: ik ben een man geen vrouw”, *De Dag*, 28 april 1937.

sociale stabiliteit. Door die medische vergissing recht te zetten, kon Willy De Bruyn “definitief de mansbroek aantrekken”.¹³⁷ Nu echter niet als vrouw, maar als man hetgeen vermoedelijk zijn transitie op sociaal niveau meer aanvaardbaar maakte.

¹³⁷ Anoniem, “Elvierken De Bruyne trekt definitief de mansbroek aan”, *Vooruit*, 24 april 1937.

Conclusie

In dit onderzoek werd onderzocht welke rol pers aandacht voor atleten zoals de Belgische wielrenner Willy De Bruyn - die in 1937 de transitie van (sport)vrouw naar (sport)man maakte – speelde in bredere opvattingen omtrent (sport)vrouwen en evoluties in vrouwensport?

Moderne sport bleef lang een domein voorbehouden voor mannen. Aanvankelijk werd sportdeelname door vrouwen gelimiteerd op basis van medisch-biologische argumenten. Intensieve inspanningen zou hun gezondheid schaden en de geslachtsorganen beschadigen. Bovendien zou hun ‘zwak lichaam’ de intensiteit van competitiesport niet kunnen aankunnen. Sportbeoefening van vermeende ‘rustige’ sporten zoals tennis, golf en boogschieten werden toegestaan voor vrouwen uit de hogere lagen van de samenleving. Na de Eerste Wereldoorlog vond er een popularisering van de sport plaats. Steeds meer vrouwen gingen aan sport doen en mochten deelnemen aan de meer volkse sporten voetbal, atletiek en wielrennen. Een maatschappelijke verschuiving, die in de Belgische pers tijdens de jaren 1930 niet onbesproken bleef. Voornamelijk het stijgende aantal vrouwen in de vermeende mannelijke sporten atletiek en wielrennen werd in krantenartikelen gehekeld. Journalisten namen vrouwen in die disciplines vaak niet serieus en verweten hen mannen na te apen. Bovendien was de verslaggeving inhoudelijk zeer beperkt en werd aan de geleverde prestaties niet veel waarde gehecht. Krantenartikelen vestigden voornamelijk de nadruk op het feit dat de sportvrouw lichamelijke – en morele normen overschreed. Ze beschouwden haar in gedrag en uiterlijk niet volwaardig vrouw, maar vreesden dat zij ‘vermannelijkte’.

De gendertransities bij voormalige vrouwelijke atleten Zdenk Koubek, Mark Weston, Jozef Smentek en Willy De Bruyn bevestigden de overtuiging dat sportdeelname nefaste gevolgen had voor vrouwen. Journalisten legden een sterk verband tussen de mannelijkheid van vrouwelijke atleten, sportdeelname door vrouwen en de wil om man te worden. Hiervoor benadrukten krantenartikelen (-en koppen) voortdurend het feit dat een sportkampioene van geslacht was veranderd. Populaire kennis over gendertransities bij voormalige atleten in de vrouwensport veroorzaakte een angstklimaat. Men vreesde dat meer gendertransities zouden volgen en meer niet-genderconforme atleten zouden meedoen in de vrouwencompetitie. De sportwereld is namelijk gebaseerd op de *gender binary* hetgeen veronderstelt dat je enkel als vrouw of man kan deelnemen aan de respectievelijke competities. Journalisten haalden gendertransities aan als argument om vrouwensport strenger te reguleren en vrouwelijke atleten

voortaan te onderwerpen aan een geslachtstest. Dit om de binaire indeling veilig te stellen en te vermijden dat mannelijke valsspelers zouden meedoen in de vrouwensport. Mannen of ‘mannelijke valsspelers’ in de vrouwensport zouden immers het eerlijkheidsprincipe en het binaire genderideaal in gedrang brengen.

Desalniettemin werden gendertransities in krantenartikelen aangehaald om dominante gendernormen te bevestigen. Door de trans- en intersekse atleten als mannelijke valsspelers te bestempelen versterken journalisten immers het idee dat mannen een ‘natuurlijk’ overwicht zouden hebben ten aanzien van vrouwen in sport. Journalisten benadrukken bovendien de mannelijke uiterlijke kenmerken van trans- en intersekse atleten vóór transitie en hun status als voormalige succesvolle sportvrouwen. Zij zien dit als bewijs dat een goede atleet in wezen een man is en moet zijn. Hiermee wordt de mannelijke norm in sport opnieuw bevestigd : Sporten is niet voor vrouwen en gendertransities bevestigen dit narratief.

Dit onderzoek toont eveneens aan dat de casussen van trans- en intersekse atleten een bredere maatschappelijke relevantie hadden omdat ze illustratief waren voor bredere sociale bezorgdheden rond (homo)seksualiteit, gender, huwelijk en geboorte. De omgang met gendertransities kan gekaderd worden binnen een maatschappelijk streven naar sociale stabiliteit en duidelijkheid. Het was schijnbaar geen probleem dat Willy na zijn transitie mee sportte met de mannen. Een mogelijke piste voor verder onderzoek kan gevonden worden in de spanning die trans- en intersekse personen veroorzaken bij transitie van man naar vrouw. Ook de vraag of de transitie van Willy de eerste was in de Belgische geschiedenis, kan verder onderzocht worden. Stilte omtrent geslachtsveranderingen bij atleten in voorgaande periodes betekent niet dat deze niet plaatsvonden. Mogelijks genoten die atleten niet dezelfde bekendheid en aanzien als Willy De Bruyn en kregen ze daarom weinig tot geen aandacht in de Belgische pers.

Bibliografie

Onuitgegeven bronnen

Figuur [1]: Anoniem, Portret van Zdenka Koubkova, onbekende plaatst, 1936, foto, afmetingen onbekend, Fotocollectie Het Leven (1906-1941), bewaard in beeldbank Spaarnestad Photo, SFA022815375.

Figuur [2]: Anoniem, Mary Edith Louise Weston has chosen to transform in a man after 30, onbekende plaatst, circa, 1929, Foto (zilverdruk), 17cm x 22 cm, Arnaville (Frankrijk), MJ269

Uitgegeven bronnen

Vrouwensport

Anoniem, “Wintersport voor vrouwen”, *Het Handelsblad*, 19 januari 1930

Anoniem, ”Ongewoon proces te Parijs: De broek van mevrouw Morris”, *De Nieuwe Gazet*, 28 februari 1930

Wannes, “Van dag tot dag – over de broek en andere vrouwelijke aangelegenheden”, *De Schelde*, 28 februari 1930

Anoniem, “Voor de vrouwen: ons wekelijksch modepraatje: de vrouwen en de sport”, *De Nieuwe Gazet*, 21 juni 1930.

Free, “Nog over de dameskoersen”, *Sportwereld*, 20 november 1930

Anoniem, “Bij de sportvrouwen: de vrouwenkoers te Landen was een beetje mager beestje”, *Sportwereld*, 19 augustus 1931.

Anoniem, “Wielrijden: Wekelijksch praatje over dameskoersen”, *Gazet van Antwerpen*, 3 oktober 1931

Anoniem, “Nadeelen van de Vrouwensport”, *Vooruit*, 3 november 1931

Anoniem, “De vrouwensport te Antwerpen: Athletiek”, *De Volksgazet*, 5 mei 1931

Anoniem, “Overdrijving bij de vrouwensport”, *De Nieuwe Gazet*, 24 maart 1932

Anoniem, “Sport tot het overdrevene maakt leelijk – slachtoffers van de sportbuitensporigheid”, *Gazet van Antwerpen*, 26 augustus 1933.

Anoniem, “Meiden...in forme: de schandelijke “zotternije” van Schaarbeek”, *Het Nieuwsblad*, 19 september 1934

Anoniem, “Brusselsche Kroniek: De vrouwenkoers te Schaarbeek”, *Vooruit*, 21 oktober 1934

Anoniem, “De vrouwen worden niet meer oud”, *Gazet van Antwerpen*, 9 november 1935

Anoniem, ““Mijnheer Koubkev toch mej. Koubkova”, *Sportwereld*, 3 februari 1936

Anoniem, “Onze grootmoeders en...de sport”, *Het Nieuwsblad*, 5 november 1936.

Anoniem, “Elvierken De Bruyne trekt definitief de mansbroek aan”, *Vooruit*, 27 april 1937

Anoniem, “Kranige sportvrouw”, *Het Laatste Nieuws Geïllustreerd*, 23 juni 1937.

Anoniem, “De Spaansche vrouw is geen sportvrouw”, *Sportwereld*, 6 april 1940

Gendertransities

Anoniem, “Een hoevenknecht, die een jong meisje bleek te zijn”, *Het Nieuwsblad*, 29 juli 1933.

Anoniem, “De wereldrekordhoudster Koubkova: een ophefmakend geval van een vrouw, die geen vrouw meer is”, *Het Laatste Nieuws*, 6 december 1935

Anoniem, “Dr. Knoll over Koubkova: hij vraagt de levenslange uitsluiting van de gewezen athlete”, *Het Laatste Nieuws*, 13 januari 1936

Anoniem, “Alles is mogelijk!”, *De Volksgazet*, 15 januari 1936

Anoniem, “Mijnheer Koubkev toch mej. Koubkova”, *Sportwereld*, 3 februari 1936

Anoniem, “Vandaag: nog een geval van geslachtsverandering”, *Vooruit*, 25 juni 1936

Anoniem, “Zijn zij wel vrouwen? Ernstige twijfel gerezen te Berlijn”, *Vooruit*, 8 augustus 1936

Anoniem, “Uw gedacht en het mijne over Olympisch geval”, *Sportwereld*, 13 augustus 1936

Anoniem, “Is Helen Stephens wel een vrouw? Opzienbarende mededeelingen over Olympische winnares”, *Sportwereld*, 24 september 1936.

Anoniem, “Helen Stephens is geen Man! Stella Walsh protesteert tegen een interview in de Poolsche pers verschenen”, *Het Laatste Nieuws*, 26 september 1936

Anoniem, “Is het waar? Eén Belgische Koubkova?”, *Sportwereld*, 14 februari 1937

Anoniem, “Mejuffer Sophie is nu Meneer Jozef: Europa’s beste spieswerpster is een man”, *Sportwereld*, 24 februari 1937

Anoniem, “Willem-Marius De Bruyne: Belgische Koubkova man verklaard”, *Sportwereld*, 11 april 1937

Anoniem, “Marius-Elvire” De Bruyne, un beau couple sportif...”, *L’Indépendance Belge*, 14 april 1937

Anoniem, “De man, die vrouw werd... en een kind ter wereld bracht”, *Sportwereld*, 4 maart 1937

Anoniem, “Marius-Elvire De Bruyne, un beau couple sportif”, *L’Indépendance Belge*, 14 april 1937

Anoniem, “Een en ander: Elvire wordt Marius”, *De Volksgazet*, 15 april 1937

Anoniem, “Sophie Smentkowna wordt ook man: Poolse schijfwerpster legt een opzienbare verklaring af”, *Sportwereld*, 19 april 1937

Anoniem, “Voice qu’une athlete Belge change de sexe...”, *La Dernière Heure*, 22 april 1937

Argus, “Grillen van Moeder Natuur: vrouwen die in mannen veranderden”, *De Dag*, 24 april 1937

Argus, “Het nieuwe leven: hoe ik van vrouw man werd”, *De Dag*, 24 april 1937, 1-3

Anoniem, “Elvierken De Bruyne trekt definitief de mansbroek aan”, *Vooruit*, 24 april 1937, 6.

Argus, “Het nieuwe leven: de tweestrijd met mijzelf”, *De Dag*, 27 april 1937

Argus, “Het nieuwe leven: ik ben een man, geen vrouw.” – *De Dag*, 28 april 1937.

Anoniem, ““Velodrooms: Willy De Bruyn start zondag te Moeskroen, *Vooruit*, 30 april 1937

Anoniem, “Encore une championne qui change de sexe”, *La Wallonie*, 31 juli 1937

Anoniem, “Zijn er nog vrouwen... In de Athletiek?”, *Sportwereld*, 3 oktober 1938

Anoniem, “Kleine Kronijk: Dora Ratjen”, *Het Handelsblad*, 4 oktober 1938

Anoniem, “La recordwoman du monde du saut en hauteur était tout simplement un homme!”, *Journal de Charleroi*, 6 oktober 1938.

Anoniem, “Sensationele verklaring Dr. Diem: Schrapping der deelname van vrouwen”, 29 oktober 1938

Anoniem, “De Olympische Spelen 1940 in Finland”, *Volk en Staat*, 30 oktober 1938

Secundaire literatuur

BACKELANDT Frederik, "Vlaamse kerels twee wielen. Ons rijke Vlaamse wielerveven en het

wielerveflamingantisme: Sportwereld als gangmaker van identiteit in het interbellum. Een discoursanalytische benadering", *Van Mensen en Dingen: tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen* 3/1, 2005, 8;10.

BAVINGTON L. Dawn, "Sex control in women's sport: a history of the present regulations on

hyperandrogenism in female athletes" in: Vikki KRANE (red.), *Sex, Gender, and Sexuality in sport: Queer Inquiries*, London/New York: Routledge, 2019, 184-185.

BEEL Veerle, "Willy De Bruyn, liever man dan kampioene", *De Standaard*, via

<https://www.standaard.be/cnt/dmf20230803_97454026>, geraadpleegd op 5 augustus 2023.

CHEVROLET Herman: "een vreemd bestaan: Willy De Bruyn, wereldkampioene", *De Muur*, 2007, 72-83.

DEN HOLLANDER, Marijke, *Sport In't Stad: Antwerpen 1830-1914*, Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2006, 218-219.

DERKS Marjet, Eveline BUCHHEIM en Saskia BULTMAN (eds.), *Yearbook of Women's History: Building Bodies – Transnational Historical Approaches to Sport, Gender and Ethnicities*, Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2019.

DOSE Ralf, *Magnus Hirschfeld: The Origins of The Gay Liberation Movement*, New York: NYUP, 2014.

FLOUR Els, Eliane GUBIN en Claudine MARISSAL, *Jongens en meisjes...bestemmingen bekend? België, 1830- 2000*, Brussel: AVG-Carhif, 2009.

HARGREAVES Jennifer, *Sporting females: Critical issues in the history and sociology of women's sport*, New-York/Londen: Routledge, 2002.

HARGREAVES Jennifer & Eric ANDERSON, "Sport, gender and sexuality – surveying in the field", in: Jennifer HARGREAVES & Eric ANDERSON, *Routledge Handbook of Sport, Gender and Sexuality*, New York/Londen: Routledge, 2016, 4.

HEGGIE Vanessa, "Testing sex and gender in sports; reinventing, reimagining and reconstructing histories", *Endeavour*, 34/4, 2010, 157-163.

HEGGIE Vanessa, "Subjective Sex: Science, medicine and sex tests in sports", in: Jennifer HARGREAVES & ERIC ANDERSON, *Routledge Handbook of Sport, Gender and Sexuality*, New York/Londen: Routledge, 2016, 341.

HENNE Kathryn, "The "Science" of Fair Play in Sport: Gender and the Politics of Testing", *Signs*, 39, 2014, 788.

KNOPPERS Annelies, "Wat brengt sport teweeg?!", *Jan Luiting Fonds*, 85, 2006, 16;21.

KNUTS Stijn, Pascal DELHEYE en Dries VANYSACKER, "Wentelende wielen: Anderhalve eeuw fietsen en wielrennen in Vlaanderen", in: Jeroen SCHEERDER, Wim LAGAE en Filip BOEN (red.), *Vlaanderen fietst! Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de fietssportmarkt*, Gent: Academia Press, 2011.

MAK Geertje, "Metamorfozes van sekse: hermafroditisme en de verschijning van een 'sekse van het zelf' in operatieve praktijken vanaf het einde van de negentiende eeuw", Radboud University Nijmegen, 2008, 25-26.

MAK Geertje, "Magnus Hirschfeld's 1899 psychobiological questionnaire: the paradoxes of de-narrativizing sexual and gender nonconformity", *Intellectual History Review*, 32/3, 2022, 599-617.

MILNER Adrienne N. en Jomills Henry BRADDOCK II, *Sex Segregation in Sport: Why Separate is Not Equal*, Santa Barbara: Praeger, 2016.

SCHANDEVYL Eva, "De toegang van vrouwen tot het gerecht", *Historica*, 2008, 16.

REIS Elizabeth, *Bodies in Doubt: An American History of Intersex*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2021.

RITCHIE Robert, John REYNARD en Tom LEWIS, "Intersex and the Olympic games", *Journal of the Royal Society of Medicine*, 101/8, 2008, 399.

STEENDIJK-KUYPERS Koos, "Humor als Katalysator in de geschiedenis van de vrouwensport", *De Sportwereld*, 2010, 56, 8-12.

TEBBUTT Clare, "The Spectre of the 'Man-Woman Athlete': Mark Weston, Zdenek Koubek, the 1936 Olympics and the uncertainty of sex", *Women's History Review*, 24/5, 2015, 721-738.

TOLLENEER Jan, "Gender en sport in historisch perspectief". *Verslagen van het Centrum voor Genderstudies UGent*, 15, 2006, 42-44

DE WAELE Maria, "De eeuw van de vrouwen? Werk en leven van vrouwen in de twintigste eeuw", *Tijdschrift voor Industriële Cultuur*, 16/63, 1998.

WIEDERKEHR Stefan, "We Shall Never Know the Exact Number of Men who Have Competed in the Olympics Posing as Women': Sport, Gender Verification and the Cold War", *The International Journal of the History of Sport*, 2009, 26/4, 556-557.

Bijlage

EEN KNAP TOONEELLIEFHEBBER. — De h. Piet Struys, voorzitter van « Excelsior » te Brugge, die menige onderscheiding behaalde in den provincialen toneelwedstrijd van West-Vlaanderen. Men ziet hem hier met de veroverde trofeën

MOOIE VANGST. — In de rijkers van het sanatorium te Poperinge werd een paling gevangen van 95 cm. lengte en de bijna 3 kgr. weeg

KRANIGE SPORTVROUW. — Mevr. Ida de Pussemier, koningin van de Karabijn-schuttersvereniging « De Gendbrugse scherp-schutters »

DE MODE. — Twee typische modellen voor dit seizoen

KNAPPE BOLDER. — De h. Charles Louis, koning van de boldersvereniging « De Gaalbois » te St-Pieters-Jette

GEZELSCHAPSREIZEN

Per auto-car :

- DE VOORZEEN, 7 dagen 19 Juli en 22 Augustus R.R. 51.-
- DE DOLOMAYEN, 11 dagen 1 Juli en 15 Augustus R.R. 114.-
- DE ENGELSHE MEREN LAND, 15 dagen 15e Zondag R.R. 140.-
- BRETAGNE, 9 dagen 17 Juli en 26 Augustus R.R. 140.-

Per spoor :

- ITALIE, 19 dagen 9 Juli en 13 Augustus R.R. 108.-
- W. H. S. S., 15 dagen 7 Augustus R.R. 101.-

VRAAGT PROGRAMMA

WAGONS-LITS/COOK
17, de Bruckereplein ; Gr. NIEUW
Marché ; Huisdorus Palace

Bijlage 1: Anoniem, "Kranige sportvrouw", *Het*